דברי תורה לפרשת חקת

ענייני הפרשה

וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

מצוות "פרה אדומה": ה' ציווה את משה שישראל יקחו אליו מכספם פרה שתהיה תמימה (שלימה) באדמימותה, שלא עלה עליה עול, ויתנה אל אלעזר הכהן בכדי לטהר מאפרה את טמאי המתים שבעם ישראל. נפרט מעט את תהליך הכנת אפר הפרה. לוקחים את הפרה ומביאים אותה לסגן כהונה, שכן מצוות הפרה אינה בכהן גדול אלא בסגן כהונה, וכפי שכתוב בפרשתנו "ונתתם אותה אל אלעזר הכהן" ולא אל אהרן הכהן. שוחטים אותה בהר המשחה שהוא בדיוק מול בית המקדש (שחיטתה כשרה בישראל), סגן הכהונה מקבל את הדם בידו השמאלית, ומכוון ומסתכל לפתח אוהל מועד ומזה מדמה שבע פעמים. שורף אותה, ולוקח ג' מינים: עץ ארז, ואזוב, וצמר צבוע בתולעת, ומשליך אל תוך שרפת הפרה. מניח מי מעין בתוך כלי, ואת האפר משליכים אל תוך המים, ומזים על הטמאים. הטמא שהזו עליו היה נטהר, ואילו הטהור שהזה על הטמא נהיה טמא. וזהו אחד מהסודות המופלאים במצוות פרה אדומה.

על מי היו מזים? אדם שנגע במת (אבי אבות הטומאה) נקרא "טמא מת" והוא נעשה אב הטומאה, וטמא שבעה ימים. ביום השלישי והשביעי לטומאתו היו מזים עליו ממי אפר הפרה הנקראים "מי חטאת". ולא רק על האדם שנגע במת היו מזים, אלא גם על הכלים שהיו באוהל המת.

סדר ההזאה: אדם טהור היה לוקח אזוב וטובלו במי החטאת שבכלי ומזה ביום השלישי והשביעי לאחר נץ החמה על האדם או על הכלים הטמאים, ובכל מקום שנגעו במים בטמא – נעשה טהור. ואפילו אם נגעו בקצה אצבעו וכדו'.

לכמה חלקים נחלקת: אפר הפרה נחלק לשלושה חלקים: א': בהר הבית - היה נתון למשמרת עולם. ב': חילקו למשמרות - כדי לטהר את טמאי המתים. ג': בהר המשחה – להזות על הכהן אם באו לשרוף פרה אחרת. ט' פרות נעשו מזמן משה רבנו ע"ה ועד חורבן בית שני, והעשירית יעשה מלך המשיח שיבוא בב"א.

מצוות פרה אדומה היא אחת מהמצוות שלא נגלה טעמם וע"כ נקראת "חוק" – "זאת חוקת התורה".

וכפי שכותב רש"י הק': "**לפי שהשטן ואמות העולם מונין (מצערים) את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזרה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה"...**

ואפילו שלמה המלך החכם מכל אדם אמר על מצוות פרה אדומה: "אמרתי אחכמה, והיא רחוקה ממני". היינו: חשבתי להחכים ולדעת את טעמי מצוות פרה אדומה, אבל היא רחוקה ממני ואין באפשרותי להבינה. ורמז יש כאן: "**והיא רחוקה**" בגי': פרה אדומה.

ובכל זאת רבי משה הדרשן דרש מספר טעמים לפרטי מצווה זו:

המילים	הדרשה
ויקחו אליך	"ויקחו" = מכספם, מכיוון שגם לחטא העגל התנדבו מכספם.
פרה	דווקא פרה – אמו של העגל, כדי לכפר על חטא העגל.
אדומה	החטא קרוי אדום, והפרה באה לכפר על חטא העגל.
תמימה	כי עם ישראל היו תמימים וצדיקים לפני חטא העגל, ונעשו בעלי מומין בעוונות, לכן תבוא הפרה ותחזירם לתמותם.
אשר לא עלה עליה עול	כי ישראל פרקו מעליהם עול מלכות שמים בחטא העגל
אל אלעזר הכהן	מצוותה בכהן דווקא כשם שחטא העגל נעשה ע"י כהן
ושרף את הפרה	כשם ששרפו את העגל
ג' סוגים של ארז אזוב ושני תולעת	כנגד שלוש אלף איש שמתו ע"י חטא העגל

(ארז, אזוב, ושני תולעת)	
והיתה לעדת בני ישראל למשמרת	כנגד חטא העגל ששמור למשמרת

וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מִדְבַּר צִן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וַתִּקָּבֵר שָׁם:

מדוע נסמכה פרשת מרים לפרשת פרה אדומה? הרי פרשת פרה אדומה נאמרה לישראל בשנה השנית לצאתם ממצרים ואילו מרים מתה בשנת הארבעים, סמוך לכניסתם לארץ, אלא באה התורה לרמוז כשם שפרה אדומה מכפרת [על מעשה העגל] כך מיתת צדיקים מכפרת.

כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה להם מים מהבאר בזכות מרים, וכשמתה פסקו המים מן הבאר.

מיד באו כל העם והתאספו על משה ואהרן. אמר משה לאהרן: מדוע בא הקהל הגדול הזה? ענה אהרן: ישראל הם גומלי חסדים וכנראה באו לגמול חסדים עם אחותנו שנפטרה ולקברה. השיבו משה: אם היו באים למטרה טובה, אזי היו באים קודם הגדולים ואח"כ הקטנים, ואילו כאן כולם באים בערבוביא, ודוחפים קטנים את הגדולים, וזהו סימן שזו התקהלות לרעה. מיד באו העם ורבו במשה: "מדוע הבאת אותנו למות כאן במדבר" ? ועם אהרן לא רבו, מפני שכולם חיבבו את אהרן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום. כשראו משה ואהרן את כעסם של בני ישראל, ברחו לאוהל מועד ונפלו על פניהם, ואז נגלה אליהם ה' ואמר למשה: "קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה אַתָּה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מֵימָיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן הַסֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעִירָם": י"א שזה המטה של משה שאיתו עשה את הניסים במצרים וקרע בו את הים, וי"א שזהו מטה אהרן שפרחו בו פרחים ושקדים.

כשהלך משה לחפש את הסלע, ראוהו ליצני הדור והתלוצצו ממנו ואמרו: משה מחפש מים במדבר, וכשימצא יאמר תראו איזה פלא עשה ה' שהביא לכם מים מהסלע... ומאחר שלא ידע משה לאיזה סלע עליו לדבר, דיבר לאחד הסלעים, וכשראה שלא יוצאים ממנו מים, אמר אולי עלי להכותו כשם שהכיתי את הסלע כשיצאו ממצרים ויצא ממנו מים. באותה שעה נזדמן לו הסלע – בארה של מרים, והכהו. יצאו ממנו בתחילה טיפות מועטות של מים, מפני שה' לא ציווהו להכותו, וכשראה משה שיוצאים ממנו מים הכהו שוב ואז יצאו מים רבים מהסלע ומכל הסלעים שבמדבר, עד שהטביעו המים את כל הליצנים שהתלוצצו ממשה.

וי"א שבמטהו של משה היה מצד אחד חקוק שם המפורש שאיתו ייבש את ים סוף כשהכהו, ומצידו השני היה שם ה' שמוציא מים, ומשה טעה והכה את הסלע בצד האחר על הסלע ולכן לא יצאו ממנו מים בתחילה, ובפעם השנייה הכה בצדו השני ולכן יצאו מים.

מיתת אהרן

כשאמר הקב"ה למשה רבנו להודיע לאהרן אחיו שעליו להסתלק מן העולם, נתעצב. ואמר כיצד יכול אני להודיע לו דבר זה? הלך משה לאהרן ואמר לו נשתכח ממני תלמודי ואני חפץ לשנן עמך מה שלמדני המקום. למד משה עם אהרן את חומש בראשית, וכשהגיעו למיתתו של אדם הראשון נתעצב ואמר לאהרן כמה רע בעיניו מיתתו של אדם הראשון. אמר לו אהרן: חלילה מלהרהר אחר מידותיו של הקב"ה שהכל לטובה עשה, ועדיין לא הרגיש אהרן ברמיזתו של משה. אמר לו משה: ואף אנו נידונים לכך (למיתה), ולא הרגיש אהרן. המשיך משה ללמוד עמו עד שהגיעו לפרשת עקידת יצחק, ואמר לו משה כמה צער היה לו ליצחק על שהיה עליו למסור נפשו. אמר לו אהרן: אדרבה, כמה חביב היה הדבר בעיניו, שהרי מסר נפשו על פי צווי ה'. אמר לו משה: ואם יאמר לך המקום למסור נפשך בעוד מאה שנים, האם תסכים לכך? אמר לו אהרן: ודאי שאעשה זאת בשמחה לקיים מצוות בוראי. אמר לו משה: ואם יאמר לך המקום למסור נפשך בעוד עשרים שנה? השיבו אהרן: בשמחה אמסור נפשי. אמר לו משה: ואם יאמר לך המקום שהיום הגיע זמן מיתתך? השיבו אהרן: אלך ברצון וחפץ לב. אמר לו משה: הסכת ושמע זהו הדבר אשר ציווה ה'. היום הגיע זמן פקודתך, ועליך לבוא עמי. לקחו משה עם אלעזר בנו וניחמו בדברי ניחומים: אשריך שזכית לראות כיתרך נתון לבנך אלעזר שיהיה כה"ג תחתיך, מה שאין אני זכאי לכך, שבני ימשיך את מנהיגותי.

עלו להר ההר. ומדוע נקרא שמו כך? מפני שהיה בנוי הר על גבי הר, כתפוח גדול על גבי תפוח קטן. עלו לראש ההר ונכנסו למערה. מצאו שם מיטה מוצעת ונר דלוק. הלביש משה את בגדי הכהונה של אהרן לבנו אלעזר. אמר לו משה: עלה למיטה, ועלה. פשוט ידיך, ופשט. קמוץ פיך, וקמץ. עצום עיניך, ועצם. וכך הסתלק במיתת נשיקה. מיד חמד משה לאותה מיתה.

כשירדו משה ואלעזר מההר, קרע משה את בגדיו והיה בוכה ומספיד את אחיו אהרן. ראו ישראל שעלו שלושה וירדו שנים. נחלקו לג' כתות. כת ראשונה אמרה שמשה הרג את אהרן כדי לקבל גם כהונה. כת שניה אמרה שאלעזר הרג את אביו אהרן כדי לרשת את הכהונה. וכת שלישית אמרה שהגיע זמנו של אהרן להסתלק מן העולם. אמרו ישראל למשה: כיצד יתכן שאהרן הכהן שעצר את מלאך המוות במגיפה, יטול מלאך המוות את נשמתו?! ולא השיבם. עמדו כל העם לסוקלם באבנים. ביקש משה רחמים, והראום מלאכי השרת את אהרן הכהן מוטל על מיטתו. מיד הבינו שאהרן הכהן הסתלק מן העולם, ויבכו כל העדה בכיה רבה שלושים יום.

אצל אהרן הכהן נאמר "ויבכו כל העדה" היינו: אנשים נשים וטף, מפני שהיה אוהב שלום ורודף שלום, ומשכין שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו. ועוד נאמר שהייתה קשה לפני הקב"ה מיתתו של אהרן כשבירת הלוחות.

הנחשים

לאחר מיתת אהרן הסתלקו ענני הכבוד, ומיד בא עמלק להילחם בם. חזרו ישראל לאחוריהם שבע מסעות, ורדפו אחריהם שבט לוי להחזירם. נלחמו זה בזה, מהשבטים נפלו שבע משפחות ומשבט לוי נפלו ארבע משפחות. חששו העם שלא יכנסו לבסוף לארץ ישראל ומקושי הדרך התחילו לדבר לשון רעה על ה' ועל משה. שלח ה' בעם נחשים ששורפים את האדם בהבל פיהם והרגו עם רב. ביקשו העם ממשה שיתפלל לה' שהנחשים יסורו מהם. התפלל משה לה' בעדם. אמר לו ה' לעשות נחש ולהשימו על עמוד גבוה. וכל מי שנשכו נחש היה מביט אל נחש הנחושת והיה חי, ומי שנשכו כלב או חמור היה רואה את נחש הנחושת וחי.

וכבר שאלה הגמרא: וכי נחש ממית או נחש מחיה? אלא בזמן שישראל עושים רצונו של מקום ונושאים עיניהם לאביהם שבשמים, היו מתרפאים, ואם לאו היו מתים.

שירת הבאר

כשעמדו ישראל לעבור את גבול מואב וארנון לפני כניסתם לארץ, פחדו כל הגויים פחד גדול. ושני הרים גבוהים היו שם, אחד בצד של אמוריים (בארץ ישראל) ובו היו בליטות כמין קרניים והשני בצד של מואב ובו היו שקעים ומערות, ועמק צר היה עובר למטה ביניהם. התקבצו אמוריים רבים וכלי זין בידם, והתחבאו בתוך המערות. כשבאו ישראל לעבור, הזדעזע ההר של ארץ ישראל (אמוריים) והלך לקבל את פני בני ישראל ונטה לכיוון ההר של מואב. ונכנסו הבליטות בתוך השקעים והמערות והרגו את האמוריים שהיו מתחבאים שם. עברו ישראל על ההרים ולא היו מרגישים בנס שעשה להם ה'. אמר ה' מי יודיע לבני את הנס שעשיתי להם? לאחר שעברו ישראל חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך העמק והעלתה משם את כל הזרועות והאיברים ודם ההרוגים, והוליכתם סביב מחנה ישראל. אז ראו ישראל ואמרו שירה.

מלחמת סיחון ועוג

כששמעו האומות היושבות בארץ ישראל על עם ישראל שיצא ממצרים ועל כל הניסים והנפלאות שעשה להם ה' במדבר, פחדו מאוד והיו משלמים מס לסיחון מלך האמורי שמלך בחשבון, כדי שימנע את כניסת ישראל לארץ. כשהתקרבו ישראל לארץ, ביקשו מסיחון שיתן להם לעבור בגבולו. אמר להם סיחון: כל מה שאני יושב כאן זה כדי לשמור שלא תעברו, ואתם מבקשים לעבור?! נתן ה' בליבו ובלב עמו שיבואו להילחם בישראל, וכך לאחר שישראל ניצחום, נכנסו לערים הריקות וכבשום. המשיכו ישראל לעלות דרך הבשן, ויצא לקראתם עוג מלך הבשן. התיירא ממנו משה מכמה טעמים. א': חשש שמא ישראל התלכלכו בעבירות במלחמת סיחון. ב': מפני שעוג היה מי שגילה לאברהם שלוט נשבה בידי המלכים. והוא היה בכוונתו שאברהם ימות במלחמה וישא הוא את שרה אמנו, ואע"פ שלא התכוון לטובתו של אברהם, אמר משה שמא תעמוד לו זכות זו. ג': י"א שהיה מבני ביתו של אברהם והיה מהול, וחשש משה שמא תעמוד לו זכות מצווה זו. ורמז יש כאן שאמר לו ה': "אל תירא אותו". ומצוות ברית המילה נקראת "אות".

וואַרטים – פרפראות – מוסר

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה

וברש"י: לפי שהשטן ואמות העולם מונין (מצערים) את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזרה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה.

ומבארים בספה"ק את דבריו בדרך רמז. לפי שהשטן הוא יצר הרע מנסה להסית ולהדיח את האדם מדרך הישר ע"י ב' דרכים. לפני עשיית המצווה הוא בא ואומר לאדם: "מה המצווה הזאת" - אתה כ"כ שפל ובזוי, ומי אתה בכלל שתקיים את מצוות ה'? מה שווה בכלל לימוד התורה וקיום המצוות שלך? וכך מנסה למונעו מלימוד התורה וקיום המצוות, וכשהאדם מתגבר עליו ומקיים את מצוות ה' ועוסק בתורה הקדושה, אז היצר הרע בא אליו בטענה חדשה וטוען כך: "ומה טעם יש בה" איזה טעם טוב יש במצווה הזאת, איזה צדיק גדול אתה שקיימת את המצווה הזו, ומנסה להכשילו בהרהורי גאווה. "לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני" – לפני המצווה כשהוא מנסה למנוע אותך מקיומה, תאמר לו שזו גזירת ה' וחייבים לקיימה. ולאחר המצווה כשהוא מנסה להכשילך בהרהורי גאווה – "אין לך רשות להרהר אחריה"...

מעלת השלום

סיפרנו מעט על מידתו של אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום. הרחבנו במעלת העניין.

יגיעה בתורה

בפרשתנו נאמר: זאת התורה אדם כי ימות באהל (יט, יד)

דרשו חז''ל: התורה נקראת אוהל, ומי שרוצה לזכות בתורה צריך למסור נפשו עליה, ואין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. סיפרנו סיפורים על יגיעה בתורה.